

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У роботі розглянуті нові підходи щодо визначення понять, «компетентнісний підхід», «професійна компетентність», «пізнавально-інтелектуальна компетентність». На їх основі мотивується необхідність вирішення питань компетентності майбутніх учителів шляхом її реалізації у вищих педагогічних навчальних закладах за допомогою інноваційних технологій. Розкрито сутність поняття «пізнавально-інтелектуальна компетентність та її складників.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійна компетентність пізнавально-інтелектуальна компетентність.

В статті розглядаються підходи относительно трактування понять, «компетентностный подход», «профессиональная компетентность», «познавательная интеллектуальная компетентность». На их основании мотивируется необходимость решения вопросов компетентности будущих учителей путем их реализации в высших учебных заведениях с помощью инновационных технологий. Раскрывается сущность понятия «познавательная интеллектуальная компетентность» и ее компонентов.

Ключевые слова: компетентности, компетентный учитель, компетентностный подход, познавательная интеллектуальная компетентность.

The article discusses approaches with respect to interpretation of the concepts of "competence approach", "professional competence", "cognitive and intellectual competence." On their basis is motivated by the need to address issues of future teachers through their implementation in higher education with innovative technologies. The essence of the concept of "cognitive Intellectual competence" and its components.

Key words: capacity, competent teacher, competence approach, professional pedagogical competence.

Постановка наукової проблеми. Наприкінці ХХ століття освіта зіштовхнулася з колосальною конкуренцією. Складовою частиною цього процесу є вільний рух інтелектуальних ресурсів – інформації, наукових парадигм, інновацій та їх носіїв. Радикальні зміни в житті українського суспільства на початку ХХІ століття вимагають засвоєння нових моделей пізнання, долучення до світового досвіду та інформаційного простору. Зміна пріоритетів у цінностях та цілях освіти, перехід від технократичного підходу до реалізації його гуманістичної сутності обумовлює актуальність проблеми підготовки спеціалістів у нових соціально-економічних умовах.

В даний час між різними країнами розгортається конкурентна боротьба за якість інтелектуальних ресурсів, які є основою будь-якої нації. У зв'язку з цим підготовка майбутніх спеціалістів, формування їх інтелектуальних та професійних здібностей є важливим завданням державної політики в галузі освіти.

Головною рисою нової парадигми освіти стає перехід від освітньої концепції надбання знань, вмінь та навичок, необхідних для діяльності в певних стандартних умовах, до концепції розвитку особистості, системи неперервного формування творчого мислення і розвитку здібностей студентів. Наша держава вимагає навчати студентів приймати рішення, використовувати інформаційні та комунікаційні технології, критично мислити, розв'язувати конфлікти, орієнтуватись на ринку праці. Тобто дати поштовх творчості, розвинути закладений інтелектуальний потенціал, виховати сміливість думки, формувати у майбутніх учителів базові компетентності, особливо пізнавально-інтелектуальну компетентність, як основу для розвитку готовності до професійної діяльності в умовах, що часто змінюються, виховати потребу в творчому способі життя [1].

Аналіз періодичних науково-методичних видань, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури з досліджуваної проблеми свідчить про необхідність, формування

наукового підґрунтя, у контексті якого доцільно продовжити дослідницький пошук у визначеному напрямі. Це стосується насамперед:

проблеми формування інноваційного творчого мислення (Л. Виготський, В. Делія, В. Долженко, В. Бондар, В. Лозова, М. Холодна та ін.);

досліджень проблеми формування пізнавально-інтелектуальної компетентності у майбутніх вчителів (Н. Бібік, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачова та ін.).

Мета цієї статті полягає у з'ясуванні інноваційного підходу до формування «пізнавально-інтелектуальної компетентності» майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Історико-педагогічні передумови виникнення інноваційних процесів в освіті беруть свій початок у школах найдавніших держав світу. Найбільш яскраво це проявляється у школі Конфуція, відкритому житті, побудованому на діалозі, в якій не лише навчали, а й виховували. Ці принципи отримали свій розвиток у концепціях та діяльності філософів-педагогів Давньої Греції, які створили гуманістичні парадигми і концепції розвитку особистості педагога та вихованця в процесі навчання. Академію Платона і Лікей Арістотеля потрібно вважати першозвістниками інноваційної вищої освіти у світі.

На Другому Міжнародному конгресі у Сеулі одною з тем для обговорення стала тема «Оновлення процесу навчання і підготовки кадрів». В обговоренні було наголошено, що для тих, хто навчатиметься у XXI столітті, постає вимога інноваційних підходів до ТПО. Це потребує переорієнтації навчальних планів і програм для включення нових предметів і важливих питань. Нова інформаційна технологія відкриває нові можливості навчання, що засновані на нових технологіях. Стає можливим використовувати і застосовувати як прості, так і сучасні складні технології, інформаційні і комунікаційні технології в навчальному процесі в системі ТПО без втрати цінних аспектів традиційних методів навчання, зокрема, особистісний характер відносин «учень – учитель». Навчання, засноване на технологіях, покликане відіграти важливу роль у розвитку культури учіння протягом усього життя з її здатністю надання тим, хто навчається, нових можливостей задоволення їхніх потреб у навчанні і підготовці [7].

Розглянемо методологічні основи дослідження інноваційного освітнього середовища вузу, що формує особистість з нетрадиційним мисленням, а саме ту, що володіє професійними компетентностями, здібністю прогнозувати прийняті рішення, передбачати його результати; високодуховну і моральну, з активною громадянською позицією; особистість, що має можливість внести свій особистий вклад в рішення актуальних проблем життєдіяльності суспільства і держави. Таке навчання потребує інноваційних підходів. Сукупність підходів, що складають методологічну основу дослідження, включає: особистісно орієнтований, аксіологічний, системний, інноваційний, середовищний, компетентнісний підходи. Саме компетентнісний підхід пов'язаний з організацією навчально-виховного процесу, що формує основи професійної компетентності, орієнтується здебільшого на кінцевий результат освітнього процесу та спрямовується на формування у випускника готовності ефективно зорієнтувати внутрішні і зовнішні ресурси для досягнення поставленої мети, а головне – творчо мислити. Відомо, що основними рисами творчого мислення є: самостійний перенос знань та умінь в нову ситуацію; вміння бачити нові проблеми; нову функцію знайомого об'єкту; структуру об'єкту, що вивчається; альтернативні рішення; вміння комбінувати відомі раніше рішення проблеми для створення нового способу; створювати оригінальне рішення при відомих інших.

Компетентність фахівця з вищою освітою (професійна компетентність) – це виявлені ним на практиці прагнення й здібності, готовність реалізувати свій потенціал (знання, вміння, досвід, особисті якості та ін.) для успішної творчої (продуктивної) діяльності в професійному і соціальному середовищі, усвідомлення соціальної значущості й особистісної відповідальності: за результати цієї діяльності, необхідність її постійного удосконалення [5].

Ми вважаємо за доцільне в професійній освіті розвивати пізнавально-інтелектуальну компетентність як основу для розвитку готовності до професійної діяльності в умовах, що часто змінюються. Вона є однією з базових компетентностей вчителя, що виявляється, з

одного боку, у тому, як особистість сприймає, розуміє і пояснює те, що відбувається навколо неї, як у педагогічному процесі, так і у всьому, що оточує її, а з іншого боку, в тому, як і які рішення вона приймає у тих чи інших складних ситуаціях. Пізнавально-інтелектуальну компетентність ми розглядаємо як сукупність теоретичних знань, практичних умінь, навичок, досвіду, особистісних якостей учителя, що дають змогу здійснювати пошукову евристичну діяльність, самостійно здобувати нові знання, аналізувати діяльність учасників навчально-виховного процесу, приймати рішення. Передбачається ієрархічний інваріант від 1-го до 3-го рівня (інтелектуально-професійне трактування) і рух від нижнього рівня (аналітико-системного) до вищого (творчого).

Початковий рівень – репродуктивна діяльність (вміння механічно відтворювати засвоєну **інформацію**, передати зміст тексту підручника, діяльність на основі певної інструкції тощо). Алгоритмічний рівень – стандартне вирішення завдань, діяльність за добре відомим алгоритмом. Творчий рівень – **інтелектуально-пошукова** діяльність, пов'язана з вирішенням нестандартними методами і прийомами.

Висновок. Домінантною специфічною рисою, характерною для професії вчителя, обов'язковою на всіх стадіях формування його професійної діяльності та мобільності, відзначаємо самоосвіту, самовдосконалення. Отож, можемо зробити висновок, що творчість, з одного боку потребує вміння відмовлятися від стереотипів, а з другого – вона неможлива без таких стереотипів, бо вони є її базою. Тому навчання повинно, з одного боку, прищеплювати стереотипні навички, уміння, знання, а, з другого – бути інноваційним, творчим, створювати установку на можливу необхідність відмовитися від них в пошуках інших знань та способів діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальные проблемы педагогической инноватики: Материалы международной научно-практической конференции. Под ред. В. П. Делия. ИСЭПиМ, 22-23 апреля 2009г. – Балашиха, ИСЭПиМ, 2009. – 373 с.
2. Віаніс-Трофименко К, Лісовенко Г. Підвищення професійної компетентності педагога / К Віаніс-Трофименко, Г. Лісовенко // Вид. група «Основа», 2007. – 176 с. (Б-ка журн. «Управління школою»; Вип. 7(55)).
3. Зязюн І., Сагач Г. Краса педагогічної дії / І. Зязюн, Г. Сагач // Навч. посібник.- К., 1997. –302, 117.
4. Крижко В. Антологія аксіологічної парадигми освіти / В. Крижко // Навч. посібн. – К.: Освіта України, 2005. – 440с.,183
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук -К.: «К і С», 2004. – 112 с. 7.
6. Компетентність саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі – Ізмаїл: ІДТУ,2007. – 236 с. 10
7. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз: Монографія. /За ред. Н. Ничкало, В. Кудіна. – Черкаси: Вибір,2002. – 322 с.

Рецензент: д. пед. н., проф. Пащенко Д. І.